СТАНОВИЩЕ

От проф. Ирена Георгиева Василева, д.н., НБУ, професионално направление 2.1. Филология, за придобиване на научната степен „доктор на науките“ в докторска програма „Теория и практика на превода“, в професионално направление 2.1. Филология, с кандидат доц. д-р Борис Анатолиевич Наймушин.

Заглавие на дисертацията: „**Тенденции и личности в дипломатическия превод в България в периода 1944 – 1974 г. и някои съпоставки със СССР, САЩ, Румъния, Унгария и Куба**“.

1. **Обща характеристика на труда**

Представеният дисертационен труд е посветен на една сравнително слабо разработена проблематика както в българското преводознание, така и в историята на българската дипломация – възникването, институционализирането и развитието на дипломатическия превод през първите десетилетия след Втората световна война. Авторът поставя във фокуса на изследването професионалната общност на дипломатическите преводачи и предлага интердисциплинарен анализ, който обединява подходите на историята, преводознанието, дипломатическите изследвания и историческата антропология. Подобен изследователски замисъл безспорно притежава научна актуалност, тъй като съществуващите публикации традиционно разглеждат дипломатическата дейност през призмата на политическите институции и държавните ръководители, докато ролята на преводачите остава в периферията на научния интерес.

Едно от най-силните качества на труда е неговата изворова база. Авторът демонстрира впечатляваща работа с разнообразни архивни материали, мемоарни свидетелства, интервюта, фотографии, периодичен печат и аудиовизуални документи, значителна част от които са въведени за първи път в научно обръщение. Особено ценен е стремежът към съпоставяне на различни типове извори с цел проверка на тяхната достоверност, което значително повишава надеждността на направените реконструкции. В този аспект дисертацията има не само научна, но и документална стойност, тъй като съхранява историческата памет за професионална общност, останала дълго време извън полезрението на изследователите.

2. Структура и методология

Методологическият избор също заслужава положителна оценка. Просопографският и микроисторическият подход се оказват особено подходящи за реконструкцията на професионалните биографии на дипломатическите преводачи. Комбинирането на биографичен анализ с архивни изследвания позволява авторът да премине отвъд традиционния институционален прочит и да представи дипломатическия превод като социална практика, зависеща от професионалната подготовка, политическата лоялност, междукултурната компетентност и личните биографии на преводачите. Това представлява една от съществените методологически стойности на труда.

3. Научни приноси

Сред научните достойнства следва да се открои стремежът дипломатическият превод да бъде концептуализиран като специфична разновидност на междуезиковото посредничество, различаваща

*Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в **Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ**.*

се от конферентния превод по своите институционални функции и комуникативни характеристики. Авторът аргументира тезата, че дипломатическият преводач изпълнява ролята на доверен посредник, а не просто на езиков специалист, което представлява интересен принос към теорията на превода и към изследванията върху дипломатическата комуникация.

Особено впечатляваща е реконструкцията на конкретни дипломатически събития, включително XV сесия на Общото събрание на ООН през 1960 г. Идентифицирането на преводачите на отделните делегации и проследяването на тяхната роля при официалните и неофициалните контакти демонстрират високо равнище на архивна работа и аналитични умения. Подобни микроисторически изследвания значително обогатяват знанията за механизмите на международната комуникация през периода на Студената война.

4. Критични бележки

Наред с безспорните достойнства трудът поражда и редица въпроси от методологически и концептуален характер.

На първо място, впечатление прави известното разминаване между заглавието и реалния сравнителен обхват на изследването. В заглавието се обещават съпоставки със СССР, САЩ, Румъния, Унгария и Куба, но от представеното съдържание става ясно, че сравнителният анализ е концентриран предимно върху СССР, Румъния, Унгария и Куба, докато американската практика остава сравнително слабо разработена. Това създава известно несъответствие между заявените цели и действителното съдържание на изследването.

Второ, макар авторът убедително да защитава интердисциплинарния характер на труда, би могло да се очаква по-задълбочено включване на съвременните теоретични модели на преводознанието. В изложението доминират историческият и биографичният анализ, докато класически концепции като нормите на превода, институционалната теория на превода, социологията на превода или теорията на посредничеството остават сравнително ограничено представени. По този начин трудът се възприема преди всичко като историческо изследване на превода, отколкото като принос към развитието на съвременното преводознание.

На трето място, понятието „дипломатически превод“ би могло да бъде концептуализирано още по-прецизно. Предложената работна дефиниция изпълнява своята практическа функция, но не разглежда достатъчно ясно границите между дипломатически, политически, институционален и конферентен превод. По-задълбочен теоретичен анализ би позволил по-убедително разграничаване на тези категории.

Известни резерви могат да бъдат отправени и към формулирането на научните приноси. Част от тях по-скоро представляват резултати или емпирични наблюдения, отколкото научни приноси в строгия смисъл на понятието. Например реконструкцията на конкретни биографии или идентифицирането на отделни личности безспорно имат документална стойност, но трудно могат да бъдат поставени на едно равнище с методологическите нововъведения или с развитието на теоретичните постановки. По-ясното разграничаване между научни приноси, научни резултати и практически постижения би направило авторовата самооценка по-прецизна.

Дискусионен остава и въпросът за понятието „масова субективна перспектива“. То е представено като методологическа новост, но от изложеното не става достатъчно ясно доколко

Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в ***Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ****.*

представлява самостоятелна научна концепция и доколко описва вече познати механизми на колективната памет и конструиране на исторически наративи. Би било полезно предложеното понятие да бъде сравнено с утвърдени концепции от memory studies и историческата епистемология.

В структурно отношение би могло да се обсъди и балансът между отделните части. Значителен обем е отделен на историческия контекст, на биографичните реконструкции и на отделни казуси, докато анализът на собствено преводаческите стратегии, езиковите решения и професионалните техники остава сравнително ограничен. Това е разбираемо предвид характера на изворите, но все пак създава впечатление, че понятието „превод“ понякога се измества от историята на преводачите.

Следва също да се отбележи, че трудът поставя убедително началото на ново направление в българските изследвания, но би спечелил от по-широки международни съпоставки извън социалистическия блок. Включването на по-задълбочен анализ на практиките в западните дипломатически служби би позволило по-ясно очертаване на спецификата на българския модел.

5. Заключителна оценка

Независимо от тези критични бележки, те не намаляват общата научна стойност на представения труд. Напротив, повечето от тях могат да се разглеждат като препоръки за бъдещо развитие на едно изследване, което открива нова и перспективна изследователска област. Особено впечатляват систематичната архивна работа, високата документална култура, интердисциплинарният подход и стремежът към възстановяване на институционалната памет за дипломатическите преводачи в България.

В заключение може да се направи изводът, че дисертационният труд представлява оригинално, задълбочено и методологически добре аргументирано научно изследване с безспорни научни и документални достойнства. Независимо от посочените критични бележки, той предлага нови знания за историята на дипломатическия превод, въвежда значителен корпус от нови архивни материали и разширява съществено представите за ролята на преводачите в международните отношения през периода на Студената война. Получените резултати могат да се приемат като съществен принос както към българското преводознание, така и към историята на дипломацията и междукултурната комуникация.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд. Цитиране от други автори.

След хабилитацията през 2009 г. са публикувани 6 статии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация и 34 (8 от които в съавторство) – в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове. В по-голямата си част публикациите отразяват не само основния интерес на автора към теорията и практиката на устния превод, но и други разнообразни теми. Прави впечатление обаче, че почти всички публикации са в български и руски издания. Бих препоръчала на кандидата в бъдеще да излезе и на по-широката международна сцена.

Това би спомогнало за повишаване на броя на цитиранията както в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (за момента 5), така и в монографии и колективни томове с научно рецензиране (2) и в нереферирани списания с научно рецензиране (10).

Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в ***Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ****.*

Независимо от това, представените от кандидата материали изпълняват минималните наукометрични национални изисквания за присъждане на научната степен „доктор на науките“.

В заключение, предвид научните достойнства на дисертацията, оригиналността на изследването, демонстрираната от кандидата методологична компетентност и значимостта на получените резултати, считам, че дисертацията и публикациите напълно отговаря на изискванията за присъждане на научната степен „доктор на науките“ в докторска програма „Теория и практика на превода“, в професионално направление 2.1. Филология.

Ето защо препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласуват „за“ присъждането на образователната и научна степен „доктор на науките“ на доц. д-р Борис Анатолиевич Наймушин.

Дата: 25.07.2026 г. Подпис: проф. Ирена Василева, д.н.

IRENA GEORGIEVA VASSILEVA

Digitally signed by IRENA GEORGIEVA VASSILEVA
Date: 2026.07.25 11:05:24 +03'00'

*Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в **Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ**.*